

Bir felaketten çıkarılmayan dersler..

3 Ocak 1915 günü artık Sankamış'ta ordun damadegün olduğu gün Meclis'te Erzurum mebusu Seyitullah Bey'in çektiği telgraf alkışlanıyordu:

"Şanlı ordununuzun her tarafta gelişen galibiyet ve muvafakiyetini tebrik ediyoruz."

Harbiye Nezaret'i'nün gazetelerinde yayımlanan resmî tebliğî de Zâter habertini veriyordur: "Kalkışta'da kâhatimiz muzafferâne idir."

İleri harekâtında devâm etmektedir. Ordumuzdan bir kâsan kırvet Sankamış'a kadar ilerleyerek burada muamelede muharrabala müteakik muvafakiyet-kemâle kazanmıştır."

Gazeteler de manşetleriden Sankamış'taki zâferi müjdeliyorlandı. Bir gazetelerden biri de Eforof'un Şahabî Gazetes'i'ydü:

4 Ocak 1915 günüki Şahabî Gazetes'i "Kâhatimiz ordumuzun cephesi aslıyesi olan Kalkışta'da hadidatın 80-90 kilometreleri yurtdür" manşetiyle çıkmıştı. Altı başlıklandı Zâter müjdelanıyordu: "Sankamış'ta azim bir muvafakiyet kazanıldı" "Muzafferiyatımız tovallı ediyor."

Aynı gün çıkan İttihâçların yan resmî gazetesi İtanin'in manşeti de "Büyük Zâter'dir" di: "Gâlib ve mağrur Moskof bunun hiç heklemiyordu. O kader senedir Rus hükümetinin yunuruklan altında artık katidüyen mahvedilmiş olduğuna inanılan Türk, nihayet bir savlet ve şehanmedle Rus ordularına birbütünü müteakip en şevitî derbeler indirdi... Moskof'un İngiliz'in Fransız'ın ölümlünü bekledikleri Türk başını kâhatimşu anlarda beraber öldürünce hiç bir zaman şüphe etmedikleri Rabihâne sığınarak kılıcını çekti he pençesinin altında müvafakata bedbahit inleyen ezeli ve ebedî dîşmanını perişan etti."

İstanbul gazeteleri "Sankamış Zâferi" ile ilgili kahramanlık hikâyetleri anlatırken, 6 Ocak 1915 günüki New York Times gazetesinde ise Londra mahreçli haberini başlığı ise şöyleydi: "Ruslar Türk müfrezesini esir aldı. Kafkasyada bulunan ordulardan biri tam bir felakete karsılıktı."

Haberde felâketlerin boyutları da anlatılmıştı: "Düzensiz bir şekilde geri çekildikten sonra nearetiyse Kışgıldan İttihâçlar, büyük kayıplara uğradı. Tutsaklar arasında üst düzey subaylar da vardı. Türkler mevzilen öldürdü bir tehdit altında'yken büyük bir cesaretle gescimmiş ce sınıgılarıyla her şeyi gözde alan etmeye zorlanıklıklandı geri çekilmeleri sırasında cesur, ancak tavitle çabalar göstermiş ve yaralardıklıklandı bile yere yığıldıklıklandı da ateşe etmeye devâm etmişlerdi."

7 Ocak 1915 tarihli New York Times'da çıkan bir başka haberini başlığı bezimedin ilk bilançosunu vermekteydi: "Kafkasyada 50.000 Osmanlı kayıbedildi."

Fakat, Amerikan gazetesinin tazi ettiği bu hezimeti ve kayıp rakamlarını Türkçeye'nin öğrenmesi viları aktı.

Olan bitenlerden sadece Meclis'in değil, Sadrazam Said Halâm Paşa'nın bile haberi yoktu. 1918 yılında yayımlanmış Diyanî Haatî Örfî Makûmeler'i'nde "Haberimiz yokken tertipler yapıldıysa, Kalkışta'da teatuz yapıldıysa, Sankamış felaketi olmaş, Beğün burlarını izardamaşından ve olmaş, sıradan habesim bile olmaş" diyerek kenârini sıvı yazmıştı.

Zâter-Sankamış felâketini boyutları da ancak üç yıl sonra savış kayıbedildi. İttihâçlı İdareter ülkeden kaçınca konuşulmaya başlanabildi.

Ne tutadıdır ki Türkiye'nin Sankamış'ı bir yüzüylü sonra yeniden hatırlamasını sağlayan da bir tarihçi, gazeteci ya da asker değildi. Bir kalp doktoruydu. Sankamış doğumlu türlü kalp-damar profesörü Bingür Summez, 2003 yılından beri Sankamış'ın hatırlanması için çalışıyor. Orada kayıbedilen şehitler için organize ettiği anma yürüyüşleri artık resmî törenlere dönüştü.

Bu çabası sadece organizasyonlardan ibaret kalmadı. Bu yazıda okuduğumuz bilgiler onun gazeteci Reyhan Yıldız ile birlikte yazdıkları "Ateşe Dönen Dünya: Sankamış" kitabından alındı. İlk olarak 2007 yılında yayımlanan kitabın gazete haberleri ve ilk kez yeni belgeleriyle çıktı.

Boyut verilmelidir çıktı. Sankamış'ta olan biteni öğrenmek, hayâtin kaybedilen askerleri rahmetle hatırlamak çabında kitap okutulama, medya da sansürün, devlet vücutlarında kontrol ve denetim aksaklığının hesap vermezliğinin hikâyeti, hükümet anlayışının ne kadar sebebiyet verebileceği hakkında da önemli dersler veriyor.

Ama kitabı okurken insanın aklına, birkaç ay önceine kadar "Alın kahraman" olarak anılan Cümhuriyet başkanı seçimi de-apoleleminin sökkümüsi tartışmasıyla gündeme oturmaş İkinci Ordun Komutanı Orgeneral İsmail Metin Temel'in ne den ve nasıl pasat bir görev olan Genelkurmay Denetleme ve Değerlendirme Başkanlığı'na atanmışıyla ilgili gazetelerde çıkan kırık dökük haberler, resmî pozisyonun anlatılmaya çalışılan yazılar geliyor.

Yine bu durumu destiren bir yorumun altına yazılan tweette denildiği gibi "Bizim bildiğimiz şeyler olabilir." İnanışla bu kez öğrenmemiz bir yüzüylü bulmaş...

YILDIRAY ÖĞÜR